“Moj naklon, gospodine krvnièe!”

Autor Damir Horvat Zacskai
Èetvrtak, 24 Travanj 2008
Zadnja Promjena Èetvrtak, 24 Travanj 2008

Ovako je najspominjaniji, najsposobniji i najdrskiji hrvatski hajduk prošloga stoljeæa, Èaruga, a i svojim životom, dokazao svoju uglađenost, duh i besprijekornu odanost životnom opredjeljenju: svaku je izdaju i pogrešku svojih ‘Gorskih tiæa’ sam rješavao likvidacijom krivca, a ovaj je svijet napustio zavodnièki šarmantno, bez kajanja, tako reæi “iz æeifa”, s užitkom. Suoèio se s krvnikom pred vješalima Kraljevskog sudbenog stola u Osijeku i kada ga je opæinski pisar prozvao: “Jovan Stanisavljeviæ”, on je ponosno, vraški opako, dodao: Ja sam Jovan Stanisavljeviæ Èaruga ... Moj naklon, gospodine krvnièe ... Zbogom, narode, Èaruga putuje!

Pojam hajduk pokriva mnoga znaèenja: on je romantizirani gerilski odmetnik, borac za narodnu slobodu, razbojnik, prepredenjak, beæarina i junak. I koliko god tu naizgled bilo pojmova potpuno suprotnih znaèenja, bili su oni, naši hajduci, sve pomalo od toga. Narod ih je doživljavao mahom kao udvorne, uglađene i otmjene, ali i opake i opasne odmetnike od zakona, i preko njihovih je èina svoje životne poraze izmaštavao u pobjede. Bijedu, neimaštinu, oskudicu. Oèaj i beznađe. Sve je to uspijevala donekle izlijeèiti hajduèka hrvatska mitologija. Silne legende, sjeæanja i prièe o njima ublažavale su nezadovoljstvo, tugu i nemoæ. Bili su to hrvatski narodni junaci. Svetinje.

Legendarni hrvatski hajduci najèešæe su se odmetali zbog loših iskustava s vlastima, batinanja, ponižavanja i svijesti da im dotadašnji život ne vrijedi ni “pola lule baguša” , te se sami moraju pobrinuti za novi, malo trajniji.

Mijat Tomiæ je u 17. stoljeæu morao u hajduke da saèuva živu glavu jer je, kako kažu, kao kršan i stasit èovjek u svemu prednjaèio pred Turcima, što se njima baš nije mililo. Uz njega se vežu jedni od najboljih hajduèkih stihova predviđenih za odnose s javnošæu (PR, kako danas tepu): Od zla oca, od gore matere/Kojem nije žao poginuti/ Koji može stiæi i uteæi/A on svoje sve nosi uza se/Puška mu je i otac i majka/A za virnu ljubu i ne znade. Izdao ga je kum, a suvremenik fra Filip Grabovac o njemu je svjedoèio: Samo ovo oæu spomenuti, kako posli Tomiæa Mijata iz Duvna nije bilo veæ pravoga ajduka ni æe veæ biti.

U 18. stoljeæu imali smo dvojicu obljubljenih: Andrijicu Šimiæa i Jocu Udmaniæa. Prvi je jedini od ove trojice bio i ostao živa legenda: uhiæen je u kuæi obitelji koja ga je izdala, odgulio 33 godine robije u zatvoru u Kopru i vratio se puku koji ga je primio s ljubavlju i oduševljenjem. Joco, kojeg svojata Moslavina, nije bio te sreæe. U novèarci mu je pronađen papir s ovim rijeèima (a bio je, vele, jak i naoèit, pismen, duhovit i razgovorljiv) : Ja, istinabog, kad sam pervi put zatvorit, nisam bio ništa kriv, ali od glada i teških batinah morao sam pobeæi i što sam ond èineæ mogao biti drugo nego zloèinac, jer među ljude nisam smio. Oružnicima ga je posredno prijavila neka fatalna starica te je uhvaæen “na legalu” i ubijen od jednoga kojeg je tek ranio. Kao posljednji hrvatski Robin Hood, “pravedan i dobar” hajduk, koji je volio siromahe a bio prijek s lihvarima i krvopijama.

No, koliko god im mi i danas i juèer “gledali kroz prste”, ne možemo slijepo vjerovati u njihovo bezgranièno poštenje i ljudskost. Zbog hajduka se sve živo i pokretno kad-tad moralo diæi na noge, i to mnogo puta, da bi im se “došlo glave”. Simpatije su bile na njihovoj strani, jer su èinili ono što se rijetko tko mogao usuditi, jer su bili hrabri, ustajali protiv jaèih od sebe, protiv sustava, protiv nepravdi. Bili su ljudi èija je sudbina, èiji su životi bili prekriveni velom blagonaklonosti i plaštem romantizma.

Ali vremena se mijenjaju: stižu Èarugini nasljednici: Vinko Pintariæ, “Zagorski Èaruga”, koji je ubijao zbog “pogaženih osjeæaja”, zbog shvaæanja da nikad neæe biti u stanju dovesti u red svoj život niti æe mu drugi pomoć tome. Zlatan Kordej Èaruga, koji od silne osjetljivosti za svoj položaj u društvu i u životu svoje kæerke koristi kao taoce, hrpimice razbacuje bombe na policajce i otima male djevojèice prijeteæi opet bombama. A ovih dana i Vitez Krvnik, koji nije bio zadovoljan time što je uz duboki prezir morao šamarati sve naokolo i u nekoliko dana ubija petero, dok je Pintariæu za isti pothvat trebalo skoro dva desetljeæa. To su naši današnji crni hajduci, koje nikakva stvarna nevolja nije u zlo natjerala. Nevolja ne: ali pakost, psihopatija, zlo u èovjeku, silan bijes i srdžba, pomisao na to da su iznad drugih i da smiju èiniti što god htjeli, a to je èisto zlo, bez primjesa. Crno zlo.

Vitez Krvnik također ne izlazi iz psihološkog okvira hajduka, ili u njega ulazi zbog toga što je i on ubijao iz osvete, ali je (i kao vlast) bio u sukobu s vlastima. Uza sve povlastice koje je dobio za svoje zasluge u Domovinskom ratu, uz ribnjak i vikendicu, vozni i ilegalni oružni “park”, na kraju je “umro siromašan”. Kako to shvatiti? Ali nitko dosad nije ubijao djecu da ne ostanu svjedoci zloèina.

Sudeæi po motivima njegovih osveta, Vitez Krvnik je veliko sitnièavo zlopamtilo: stoga jedino èudi što se nije sjetio usput poubijati još nekoliko njih: nisu mu bili pri ruci, a malo je bio i apšicao. Ovih je dana jedini preživjeli, Vlado Knok, glavna zvijezda svoga zavièaja: svi mu èestitaju i žele mu platiti piæe, jer je preživio. I tako Hrvatska danas slavi one koji od današnjih “crnih hajduka” uspijevaju preživjeti, dok je prije svoje hajduke slavila. Vremena se, što æemo, mijenjaju.

Ali ima i gorih stvari od ovih zvjerstava i zlosilja: lakonska izjava jednog od Vitezovih sudruga koji je nad njegovim odrom kazao kako se svim ovim zloèinima i nije toliko za èuditi, nego se treba moguæe nadati novim masovnim zloèinima ljudi

“izgubljenih u prostoru i vremenu”. Trebamo li biti spremni da se na svaki mrki pogled skrijemo u mišju rupu, ili smo se veæ debelo usrali u gaæe i u njoj cvokoæemo od straha?

Smijemo li se mi naklanjati našim današnjim krvnicima? Sigurno ne! Ako ni zbog èega drugog, onda zbog doista stradalih, doista prezrenih i doista zaboravljenih hrvatskih branitelja, kojima smo oteli dostojanstvo i odavno ih otpisali i koji i siromašni i bolesni kroz ovaj današnji metež, jal i jad, još uvijek pokušavaju proæi pokraj nas uzdignuta èela.